

PESSE KANOSU: DÜNYANIN EN ESKİ TEKNESİ

THE PESSE CANOE: THE OLDEST BOAT OF THE WORLD

ÖZET

Hollanda'nın Pesse kentinde keşfedilen ahşap oyma kayak dünyanın bilinen en eski teknesidir. Radyokarbon tarihlemesi yaklaşık MÖ 8600'leri göstermektedir. Tarih öncesi döneme ait olan bu taşıt üç metre uzunluğunda, 44 santimetre genişliğindedir. Balta ile sarıçam ağacının kütüğünden oyularak yapılmıştır. Tekne yapı itibarıyla başka ülkelerde bulunan tarih öncesi teknelere benzemektedir. Buluntunun başka bir obje, özellikle yalak olabileceği düşünülmüştür. Ancak, teknenin yapıldığı dönemde insanlar yanlarında hayvan barındırmadığından yalak olması mümkün değildir. Gerçekten bir tekne olup olmadığıyla ilgili şüpheler olması nedeniyle teknenin bir replikası yapılarak test edilmiş ve suda dengede durduğu gösterilmiştir.

ABSTRACT

The dugout canoe found in Pesse (Netherlands) is the oldest known in the world of its kind. It was radiocarbon dated 8600 cal. BC. The prehistoric vessel is three metres long and 44 centimetres wide. It was dug out with an axe from a scotch pine log. The boat is a similar in construction to prehistoric canoes found in other countries. It has been theorized that the find could be another object, especially an animal feeder. However, animals were not kept by the people from the boat's era, so it could not have been a trough. Because there were doubts whether it had truly been a boat, an experiment was made with a replica, showing that the canoe was stable in the water.

* Sanne Verhagen

Pesse kanosu dünyanın bilinen en eski teknesidir. Ağaç kütüğünü oyarak yapılmış olan bu kano 1955’de Hollanda’nın Pesse Köyü yakınlarında yol yapımı sırasında bir çiftçi tarafından bulundu. Bu tarih öncesi tekne bulunduğu turba yosunu dolu eski bir nehir yatağı içerisindeydi. Kano Assen’deki (Hollanda) Drents Müzesi’nde sergilenmektedir.

Teknenin tam boyu 3 m’ye yakındır, en geniş noktası ise 44,5 cm’dir. Ahşaplar radyokarbon tarihleme yöntemi ile günümüzden 8760±145 (kalibre edilmiş olarak yaklaşık 8600 BC) yıl öncesine tarihlenmiştir. Bu tarih Groningen Üniversitesi’nden J.N. Lanting tarafından kanodan alınmış olan aynı örnekten yapılmış iki tarihlemenin ortalamasından elde edilmiştir (günümüzden 8270 ± 275 yıl önce (GrN-486) ve günümüzden 8825 ± 100 yıl önce (GrN-6257). Kano bir İskoç çamı kütüğünden yapılmıştır (Pinus silverstris). Mezolitik Çağ’da Hollanda’da bulunan ormanların çoğunda çam ağaçları vardı, bu nedenle çam erişimi kolay bir malzemeydi¹. Perth’de (İskoçya) de bir Mezolitik Dönem yerleşmesinde ağaç kütüğünden yapılmış benzer bir kano bulundu, bu kano Pesse kanosuyla aşağı yukarı aynı uzunlukta idi. Ancak artık ne pruvası ne de kıç bu kanonun asıl şekli konusunda bir ipucu verecek kadar korunmamıştı².

Mezolitik dönemde Hollanda’daki sıcaklıklar yükselmeye başladığında avcı toplayıcı gruplarca kullanılan teknoloji de hızlı bir şekilde değişir. Paleolitik gruplarla karşılaştırıldığında, Mezolitik dönemde insanlar daha çeşitli zoolojik ve botanik kaynakları tüketir. Bununla birlikte, avcı toplayıcılar tarafından kullanılan alanlar deniz seviyesindeki yükselme nedeniyle giderek küçülmeye başlar. Bu nedenle kanolar Hollanda’nın bataklıklarında yolculuk yapabilmek için elzem bir araç haline gelir³. Pesse kanosu avcı toplayıcı toplulukların doğal ortamlarında oluşan değişikliklere sağladıkları uyumu simgelemektedir⁴.

The Pesse canoe is the oldest known boat in the world. This dug-out canoe has been found near the Dutch village of Pesse by a local farmer in 1955, during the construction of a motorway. This prehistoric vessel has been found in a former river filled with peat. Nowadays the canoe is exhibited at the Drents Museum in Assen (the Netherlands).

The greatest length of the vessel is around 3 m and the greatest width is 44,5 cm. The wood has been radiocarbon dated to 8760±145 BP (ca. 8600 cal. BC). This is an average of two datings (8270 ± 275 BP (GrN-486) en 8825 ± 100 BP (GrN-6257) of the same sample of wood taken from the canoe, run by J.N. Lanting at the University of Groningen. The canoe is made out of a Scotch pine tree log (Pinus silverstris). In the Mesolithic, most forests in the Netherlands contained pine trees, so pine was a material easy to access¹. In Perth (Scotland) a similar dug-out canoe has been discovered in a Mesolithic settlement, this canoe was about the same length as the Pesse canoe. However, prow nor stern were not sufficient enough preserved to tell anything about the shape of this canoe².

In the Mesolithic period, as temperatures in the Netherlands begin to rise, the technology used by hunter-gatherers changes drastically. Compared to the Paleolithic groups, in the Mesolithic, people exploit a larger variety of zoological and botanical sources. However, the territory used by hunter-gatherers begins to become smaller and smaller, due to the rising sea level. Canoes become then essential to travel the Dutch wetlands³. The Pesse canoe symbolizes the adjustments the hunter-gatherer communities made to the changes of their natural environment⁴.

¹ BLOEMERS, KOOIJMANS AND SARFARTIJ 1981, 34.

² CLARK 1936, 109.

³ VAN GINKEL & VERHART 2009, 32.

⁴ VAN ES, SARFATIJ AND WOLTERING 1988, 66.

¹ BLOEMERS, KOOIJMANS AND SARFARTIJ 1981, 34.

² CLARK 1936, 109.

³ VAN GINKEL & VERHART 2009, 32.

⁴ VAN ES, SARFATIJ AND WOLTERING 1988, 66.

* Sanne Verhagen MA, Arkeoloji Yüksek Lisans Programı (Groningen Üniversitesi), Weerdingerstraat 61, 7815 SE Emmen Hollanda. sanne-verhagen@outlook.com,

*Sanne Verhagen MA Master of Arts - Archaeology (University of Groningen) Weerdingerstraat 61, 7815 SE Emmen Netherlands. sanne-verhagen@outlook.com

Başlangıçta kanonun ateş kullanarak üretilmiş olduğu düşünüldü, çünkü içi oyulmuş ağacın bir çok yerinde ince kömürleşmiş ahşap tabaka bulunmuştu ve ilk anda hiç taş alet izi saptanamamıştı⁵. Ancak bu konu sonraki yayınlarda tartışılmıştır. Beuker ve Niekus kömürleşmiş ahşabın varlığı inkar edilemese de, bunun ikincil bir konu olduğunu düşünmektedir. Danimarka'daki Mezolitik dönem kanolarının hiç birinde ateş izine rastlanmadığından ve deneysel arkeoloji teknelerin biçimlendirilmesinde ateş kullanılmasını desteklemediğinden, bu bilim insanları Pesse kanonun yontma taştan bir balta ile yapıldığını

düşünmektedir. Lageland ve Nieuwe Pekela'da bulunan Erken Mezolitik dönem baltaları ise bu baltaların Pesse kanosunun inşa edildiği sıralarda Mezolitik Dönem avcı-toplayıcı alet takımının bir parçası olduğunu göstermiştir. Kano üzerindeki izler incelendiğinde taş balta kullanılmasının olası olduğu saptanmıştır. Beuker ve Niekus şu şekilde açıklamakta:

“Kano her iki yanından pruvaya ve karinadan uca doğru daralarak neredeyse üçgen bir biçimde bitmektedir. Sağ yanda daralma düz bir düzlemde ilerlemektedir ve sol yana göre daha uzundur”⁶.

⁵ VAN ZEIST 1957.

⁶ BEUKER AND NIEKUS 1997.

Initially it was believed by that the canoe was manufactured using fire, since a thin layer of charred wood has been found on many places of the hollowed tree and initially no marks of stone tools have been detected⁵. However this is disputed in later publications. Beuker and Niekus argue that even though the presence of charred wood cannot be denied, it is likely that this is a secondary phenomenon. Since none of the Danish Mesolithic canoes show traces of fire, and there is no support from experimental archaeology for the use of fire in shaping boats, these scholars believe the Pesse

canoe has been made using a chipped stone axe. Early Mesolithic axes found at Lageland and Nieuwe Pekela indicate that these axes were part of the Mesolithic hunter-gatherer toolkit at the time the Pesse canoe was built. In the shape of the canoe indications have been examined that show that it is likely that a stone axe has been used. Beuker and Niekus state:

“The front of the canoe narrows from both sides and from the bottom to the tip to end in a more or less triangular projection. On the right side, the narrowing runs as a straight plane and is longer than on the left”⁶.

⁵ VAN ZEIST 1957.

⁶ BEUKER AND NIEKUS 1997.

Pesse kanosunun suda giden bir araç değil de, bir yalak olduğu (evcil hayvanlar için yem veya su içeren bir tür oyma kap) da öne sürülmüştür. Ancak Mezolitik dönemde avcı-toplayıcı topluluklar henüz sığırları evcilleştirmemişlerdi, dolayısıyla bir yalağın pek faydası yoktu. Dahası, Beuker'e göre bu kano hem arkeolojik hem de etnolojik olarak bilinen diğer kanolarla güçlü benzerlikler taşımaktadır⁷. Drents Müzesi arkeologları 2011'de bir deney yaparak Pesse kanosunun birebir kopyasını yapıp suya indirdi. Bu deney kanonun gerçekten suda yolculuk yapabilme özelliğine sahip olduğunu gösterdi. Beuker⁸'e göre:

"Tüm bunların sonucunda Pesse kanosunun suya açılmak dışında bir hedefinin olma olasılığını sessizce safdışı bırakma cesaretini gösteriyorum."

Pesse kanosunun hiç açık denizde kullanılıp kullanılmadığı bilinmiyor, ancak tıpkı-modelinin suda kullanımı sırasında oldukça derinden seyrettiği görüldüğünden ve kanonun bulunmuş olduğu yer gözönüne alındığında açık deniz yerine göl ve akarsularda kullanılmış olması olasıdır. Kanoyla aynı dönemden bilinen farklı kürekler vardır. Örneğin Holmegaard (Danimarka) ve Schleswig-Holstein bölgesindeki Duvensee (Almanya) kazılarında kürekler bulunmuştur. Bunların yanısıra çok daha eski bir kürek de İngiltere'de Mezolitik yerleşim yeri Star Carr'da bulunmuştur. Bu bulgulara dayanarak Pesse kanosunun kürekle hareket ettirildiğini söylemek olasıdır⁹.

Sonuç olarak, Erken Mezolitik Çağ'a tarihlenen (yaklaşık olarak kalibre edilmiş yıl MÖ 8600) Pesse kanosu ağaç gövdesinden yapılmış bilinen kanoların en eskisidir. Yapılan çalışmalar kanonun tek bir çam kütüğünden büyük bir olasılıkla taş balta kullanılarak yapılmış olduğunu ve açık denizde kullanılmamış da olsa kürek yardımıyla iç sularda seyretmek için kullanılmış olduğunu ortaya koymaktadır.

⁷ WIERENGA 2001.

⁸ WIERENGA 2001.

⁹ VAN ZEIST 1957.

KAYNAKÇA-BIBLIOGRAPHY

- BEUKER AND NIEKUS 1997: Beuker, J.R., M.J.L.Th. Niekus, 1997. De kano van Pesse — de bijl erin! Nieuwe Drentse Volksalmanak 114: pp 122-125. M.J.L.Th. Niekus, 1997. De kano van Pesse — de bijl erin! Nieuwe Drentse Volksalmanak 114: pp 122-125.
- BLOEMERS, J.H.F., KOOIJMANS, L.P., SARFATIJ, H. Verleden Land, archeologische opgravingen in Nederland. Amsterdam 1981.
- CLARK 1936: Clark, J.G.D., The Mesolithic Settlement of Northern Europe, A Study of the Food-gathering Peoples of Northern Europe during the Early Post-glacial Period. Cambridge 1936.
- VAN ES, SARFATIJ AND WOLTERING 1988: van Es, W.A., Sarfatij, H., Woltering, P.J., Archeologie in Neder-

It has also been suggested that the Pesse canoe was a manger (a vessel to contain water or fodder for domestic animals), rather than an aquatic vehicle. However cattle was not domesticated by hunter-gatherers during the Mesolithic period yet, so a manger would not be exactly useful. Moreover, the canoe has strong similarities to other known canoes, both archaeological and ethnological examples according to Beuker⁷. An experiment conducted in 2011 by archaeologists of the Drents Museum. An exact replica of the Pesse canoe has been made and had been lowered into the water. This experiment showed that the canoe was indeed a navigable object. As Beuker⁸ puts it:

"The sum of all this is that I dare to quietly exclude that the canoe of Pesse ever had a different destination than a sailing one."

It is not clear whether the Pesse canoe has ever been used on open sea, but seen that the replica of the canoe layed fairly deep in the water while using it and the place the canoe was found it was probably used in lakes and rivers rather than the open sea. From the same time period as the canoe, different paddles are known. For instance a paddle has been excavated at Holmegaard (Denmark) and the Duvensee in the Schleswig-Holstein area (Germany). Moreover an even older paddle has been found at the Mesolithic site of Star Carr in England. Based on these findings, it is plausible that the canoe of Pesse was moved by a paddle⁹.

In conclusion, the Pesse canoe is the oldest known dug-out canoe, dating to the Early Mesolithic (ca. 8600 cal. BC). Studies suggest that it was made out of a single pine log, possibly using a stone axe, and that it was used to navigate inlandwaters with the help of a paddle, although it was probably not used at open sea.

⁷ WIERENGA 2001.

⁸ WIERENGA 2001.

⁹ VAN ZEIST 1957.

- land, 1988 de rijkdom van het bodemarchief. Amsterdam 1988. Sarfatij, H., Woltering, P.J., Archeologie in Nederland, de rijkdom van het bodemarchief. Amsterdam 1988.
- VAN GINKEL & VERHART 2009: van Ginkel, E., Verhart, L. Onder onze voeten, de archeologie van Nederland. Leiden 2009. Verhart, L. Onder onze voeten, de archeologie van Nederland. Leiden 2009.
- VAN ZEIST 1957: an Zeist, W., De Mesolithische boot van Pesse, Nieuwe Drentse Volksalmanak 75, 4-11. Assen 1957. Mesolithische boot van Pesse, Nieuwe Drentse Volksalmanak 75, 4-11. Assen 1957.
- WIERENGA 2001: Wierenga, J. Kano van Pesse kon echt varen, Het Nieuwsblad van het Noorden. 2001, april 12. , J. Kano van Pesse kon echt varen, Het Nieuwsblad van het Noorden. 2001, april 12.